

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

20. YÜZYIL BÜYÜK DÜNYA SAVAŞLARIYLA KOMÜNİST, FAŞİST VE TOTALİTER DEVLETLERİN DOĞUŞU VE YIKILIŞLARIYLA, SAYILAMAYACAK KADAR ÇOK BÖLGESEL SAVAŞLA, NÜKLEER SİLAHLARA EK OLARAK BAŞKACA KİTLE İMHA SİLAHLARININ İCADIYLA, SOYKIRIMLARLA, SÖMÜRGEÇİLİĞE KARŞI VERİLEN KURTULUŞ SAVAŞLARIYLA, KÜRESELLEŞMEYLE, TEKNOLOJİNİN OLAĞANÜSTÜ BÜYÜK GELİŞİMİYLE VE NİHAYET BÜYÜK KİTLELERİN KENTLERDE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ EŞİ BENZERİ GÖRÜLMEMİŞ İSTİLAYLA KARAKTERİZE EDİLEBİLİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- BU DURUM FELSEFENİN VAR OLUŞSAL TEMELLERİNİ SARSAR, YENİ FELSEFELER GÜNDEME GELİR. MATEMATİKSEL MANTIK, META ETİK, DİL FELSEFESİ, PSİKOLOJİ FELSEFESİ, TOPLUMSAL CİNSİYET FELSEFESİ VE HATTA BİLİM FELSEFESİ HEMEN HEMEN TAMAMEN 20. YY FELSEFESİDİR. BU NEDENLE 20. YY FELSEFESİ MUTLAK BİR UZMANLAŞMA İLE KARAKTERİZE OLUR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- 20. YY FELSEFESİNİN BİR DİĞER ÖNEMLİ ÖZELLİĞİ PROFESYONELLEŞMEDİR.
- KURUMSAL OLARAK İCRA EDİLEN FELSEFE FAALİYETİ FILOZOFLAR ARASI BİR ETKİNLİĞE DÖNÜŞÜR. GENİŞ KİTLELERE HİTAP ETMEZ. ÇOK FAZLA ESER VERİLİR.
- ANCAK BU DURUM, FELSEFE OKULLARI ARASINDAKİ BÖLÜNMELEİ RADİKALLEŞTİRİR VE NİHAYET FELSEFENİN NE OLDUĞUYLA NE OLMASI GEREKTİĞİNE İLİŞKİN TANIMLARI YAKICI BİR İHTİLAF KONUSU HALİNE GETİRİR.
- BU DÖNEMDE FELSEFE KENDİ DOĞASI VE YÖNTEMİYLE İLGİLİ DAHA ÖNCE OLMADIĞI KADAR ÖZ BİLİNCE KAVUŞUR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- FELSEFE YAPMANIN YENİ YÖNTEMLERİ ÖNERİLİR.
- BERGSON TARAFINDAN SEZGİ METODU, ANALİTİK FELSEFE GELENEĞİ TARAFINDAN ÖNERİLEN MANTIKSAL VEYA KAVRAMSAL ANALİZ YÖNTEMİ, HUSSERL TARAFINDAN ÖNERİLEN FENOMENOLOJİK METOT, DILTHEY VE GADAMER TARAFINDAN GELİŞTİRİLEN HERMENEUTİK, FOUCAULT TARAFINDAN GELİŞTİRİLİP ÖNE SÜRÜLEN JENEOLOJİK YÖNTEM VE DERRİDA 'NIN ORTAYA KOYDUĞU DEKONSTRÜKSİYON, 20. YY DÜŞÜNCESİNİN ÖNE ÇIKAN YÖNTEMLERİDİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- YAŞAM FELSEFESİ:
- HENRİ BERGSON, ALFRED NORTH WHITEHEAD
- HAREKET, OLUŞ, GELİŞME KAVRAMLARINI TEMEL ALARAK ORGANİK BİR HAKİKAT ANLAYIŞI ORTAYA KOYMAYA ÇALIŞIRLAR. ONLARA GÖRE KAVRAMLAR, MANTIK KANUNLARI, APRIORİ BİÇİMLER HAKİKATİ KAVRAMADA SINIRLI ARAÇLARDIR; BUNLARIN YERİNE SEZGİ, DUYUSAL KAVRAMA, DOĞRUDAN GÖRÜ, ANLAMA VE TECRÜBE ETME TERCİH EDİLMELİDİR.
- DÜŞÜNCEMİZDEN BAĞIMSIZ NESNEL BİR HAKİKATİN VARLIĞINA İNANAN BU FİLOZOFLAR, ÇOĞULCU FELSEFELERİNE TEK BİR İLKE BELİRLERLER VE ONLARA GÖRE BU İLKE YAŞAMDIR.
- VARLIĞIN ANLAŞILMASINDA YAŞAM BELİRLEYİCİDİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- PRAGMATİZM:
- AMERİKA 'NIN FELSEFEYE YAPMIŞ OLDUĞU YEGANE ÖZGÜN KATKIYI İFADE EDER. AMPRİSİZM VE İDEALİZMİN SENTEZLENME GAYRETİNİN BİR ÜRÜNÜDÜR. PRAGMATİZM BİLİMSEL VE İDEALİST BAKIŞ AÇILARINDAN DOĞRU OLAN UNSURLARI DENEYİM ZEMİNİNDE BİR ARAYA GETİRMEYE ÇALIŞIR.
- PRAGMATİZM KÖKLERİ ANTİK YUNAN 'DA BULUNAN VE DAİMİLİĞE SAHİP BİR FELSEFEDİR.
- PRAGMATİZM DÜŞÜNCE İLE EYLEMİ, TEORİ İLE PRATIĞI BİR BÜTÜN OLARAK KAVRAMAYA ÇALIŞIR.
- ÖZNEYİ MERKEZE ALAN DÜŞÜNCE GELENEĞİNE BİR MEYDAN OKUMADIR, ÖZNE VAROLUŞTA ETKEN VE SORUMLU BİR YERE KONUMLANDIRILMIŞTIR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- PRAGMATİZM, TEK BİR FELSEFE OLMaktan ziyade AMERİKAN FELSEFELERİNİN BİRÇOĞUNU KAPSAYAN DÜŞÜNCELER BÜTÜNÜ OLARAK GÖRÜLMELİDİR. NİTEKİM PRAGMATİSTLER ONU, BİR ANLAM TEORİSİ, BİR ARAŞTIRMA TEORİSİ, BİR GERÇEKLIK TEORİSİ VE BİR ETİK TEORİSİ OLARAK TARİF ETMİŞLERDİR.
- BEŞERİ DÜŞÜNCENİN HAKİKATI ANLAMADA SUNDUĞU BİR YÖNTEMDİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- PRAGMATİZMİN KURUCULARI :
- CHARLES SANDERS PEIRCE (1839-1914)
- WILLIAM JAMES (1842-1910)
- JOHN DEWEY (1859-1952)
- GEORGE HERBERT MEAD (1863-1931)

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- ANALİTİK FELSEFE:
- DÜŞÜNCENİN FELSEFİ ÇÖZÜMLEMESİNİN ANCAK DİLİN FELSEFİ BİR ÇÖZÜMLEMESİYLE MÜMKÜN OLABİLECEĞİNİ VE BU ÇERÇEVDE FELSEFENİN GÖREVİNİN SENTEZ DEĞİL DE, DİLSEL YA DA BİLİMSEL VEYA MANTIKSAL ANALİZ OLDUĞUNU ÖNE SÜRER.
- EN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ ARASINDA GEORGE EDWARD MOORE, BERTRAND RUSSELL, GOTTLOB FREGE, LUDWIG WITTGENSTEIN VE VIYANA ÇEVRESİ DÜŞÜNÜRLERİNİ VEREBİLECEĞİMİZ BU GELENEK REALİST BİR TAVIR ALIP SAĞDUYUYA YAKLAŞIRKEN, BİR YANDAN DA BİLİMDEN TARAFSA SAF TUTUP METAFİZİĞE ŞİDDETLE KARŞI ÇIKAR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- MANTIKÇI POZİTİVİZM:
- VIYANA ÇEVRESİ FİLOZOFLARI OLARAK BİLİNEREN METAFİZİK KARŞITI BİR BİLİM ADAMI/ FELSEFECİ GRUBUNUN FİKİRLERİNİ TEMSİL EDER.
- MANTIKÇI POZİTİVİST PROGRAM, DİNİ VE METAFİZİK ALANI MEYDANA GETİREN ANLAMSIZI ELİMİNE ETMEK VE BİLİMİ SAĞLAM, KESİN TEMELLER ÜZERİNE OTURTMAK İÇİN DOĞRULANABİLİRLİK İLKESİNİN YANINDA BİLİMİN BİRLİĞİ TEZİNDE İFADESİNİ BULAN MANTIKSAL İNŞACILIK TESİS ETMEYE ÇALIŞMIŞTIR.
- BİLİMİN BİRLİĞİ TEZİNİ OLUŞTURMAYA YÖNELİK BU GİRİŞİM İLK KEZ SCHLICK TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLİP, VIYANA ÇEVRESİNİN DİĞER FİLOZOFLARI, AMA ÖZELLİKLE DE CARNAP TARAFINDAN TITİZLİKLE UYGULANMAYA ÇALIŞILMIŞTIR.
- BİLİMİN BİRLİĞİ TEZİ, GERÇEKLIĞİ OLUŞTURAN ÖGELERİN SINIRLI SAYIDA OLDUĞUNU, VARLIĞIN ESAS İTİBARIYLA TEK BİR MALZEMEDEN OLUŞTUĞUNU, BU MALZEMENİN DE MADDE OLDUĞUNU VARSAYAN MONİST BİR BAKIŞ AÇISI İLE OLGU BİLDİREN BÜTÜN ÖNERMELERİN, BİRTAKIM KÖPRÜ YA DA İNDİRGEME ÖNERMELERİYLE ANA YA DA TEMEL KURAMA BAĞLANABİLECEĞİNİ VARSAYAN İNDİRGEMECİLİK VARSAYIMINDAN OLUŞUR. BU TEZ, BİLGİNİN KÜMÜLATİF OLARAK İLERLEDİĞİ, YANİ BİLİMİN BİRİKİMSSEL BİR SÜREÇ OLDUĞU VE BİLİM İNSANLARININ YENİ ARAŞTIRMALARININ SONUÇLARINI DAHA KAPSAMLI BİR KAVRAMSAL ÇERÇEVENİN İÇİNE KATTIKLARI İDDİASINI SESLENDİRİR. BU HUSUS, BİLİMSEL ARAŞTIRMANIN HENÜZ TAMAMLANMAMIŞ OLDUĞU ANLAMINA GELİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- ALFRED AYER MANTIKÇI POZİTİVİZMİN GAYRİ BİLİŞSELLİK ANLAYIŞINI DUYGUCU BİR ETİK ANLAYIŞINA ÇEVİRMİŞTİR.
- MANTIKÇI POZİTİVİZMİN KATI AMPRİST TUTUMU, ÖZELLİKLE BİLİMİN BİRLİĞİ TEZİ VE DOĞRULANABİLİRLİK İLKESİ KARL POPPER VE QUİNE TARAFINDAN ŞİDDETLE ELEŞTİRİLMİŞTİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- FENOMENOLOJİ:
- DENEYİMDE DOLAYSIZ OLARAK VERİLMİŞ OLANI, YANI FENOMENİ İÇEBAKIŞSAL YÖNTEMLERLE ANALİZ EDİP, BETİMLEYEN FELSEFE ANLAYIŞI OLARAK TARİF EDİLİR.
- “GÖRÜNÜŞLERİN BİLİMİ” OLARAK TANINAN BU AKIM, GÖRÜNDÜĞÜ ŞEKİLİLE DÜNYAYI ANLAMANNIN FELSEFİ FAALİYETİN ÇOK ÖNEMLİ BİR PARÇASI OLDUĞUNU, FAKAT GÖRÜNÜŞLER KENDİLERİNİ GÖZLEMLEYEN BİR ÖZNEYE BAĞLI OLDUĞU İÇİN, FELSEFENİN İLK VE ESAS KONUSUNUN GÖRÜNÜŞLER OLMAYIP BİLİNCİN KENDİSİ OLDUĞUNU SAVUNMUŞTUR.
- BU AKIMA GÖRE FELSEFENİN TEMEL AMACI BİLİNCİN YÖNELMİŞLİĞİ VE İÇERİĞİNİ ARAŞTIRMAKTIR.
- FENOMENOLOJİ AKIMININ BAŞLANGICI FRANZ BRENTANO, CARL STUMPF GİBİ YAZARLARIN ÇALIŞMALARINA DEK GÖTÜRÜLEBİLİR ANCAK GERÇEK GELİŞİMİNİ SAĞLAMİŞ OLMANNIN ONURU, MORITZ GEIER, ALEXANDER PFANDER, MAX SCHELER İLE BİRLİKTE 1913’TE *FENOMENOLOJİK ARAŞTIRMALAR* BAŞLIĞI ALTINDA FENOMENOLOJİK İLKELERİ FORMÜLE EDEN EDMUND HUSSERL’E AİTTİR.
- AKIMIN ÖĞRETİLERİ MOORE’UN YENİ REALİZMİ VE İZLEYİCİLERİ İLE HEIDEGGER, SARTRE VE MERLEAU PONTY’NİN VAROLUŞÇU GÖRÜŞLERİ ÜZERİNDE ETKİLİ OLMUŞTUR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- HERMENEUTİK:
- BİR BAŞKA DÜNYAYA AİT BİR ANLAM BAĞLAMINI O AN İÇİNDE YAŞANILAN DÜNYAYA AKTARMA ETKİNLİĞİNİ TEMSİL EDER.
- TARİHSEL OLARAK HERMENEUTİĞİN TEMEL AMACI KUTSAL KİTAPLARIN ANLAŞILMASI VE YORUMLANMASI OLDUĞU İÇİN DOĞUŞU İLK ÇAĞ KADAR GERİLERE GÖTÜRÜLEBİLİR.
- İLK KEZ FREDERİCH SCHLEIERMACHER(1768-1834), SCHEGEL'İN ETKİSİYLE, HERMENEUTİĞİ EVRENSEL BİR ANLAMA VE AÇIMLAMA ÖĞRETİSİ HALİNE GETİRMİYİ DENEMİŞ VE ONU TÜM DOGMATİK VE VESİLECİ YÖNLERİNDEN ÇÖZMEYE GAYRET ETMİŞTİR.
- BU YÜZDEN ÇAĞDAŞ HERMENEUTİĞİN KURUCUSU SCHLEIERMACHER KABUL EDİLMİŞTİR.
- SCHLEIERMACHER'LE BİRLİKTE TARİHSELÇİLİĞE GİDEN YOL AÇILMIŞ VE HERMENEUTİK TÜM TARİHSEL BİLİMLERİN TEMELİNDE YATAN ZEMİN OLMUŞTUR.
- DİLTHEY, HEIDEGGER, GADAMER, PAUL RICOEUR HERMENEUTİĞE KATKIDA BULUNMUŞ DİĞER İSİMLERDİR.

XIII. 20. YY VE GÜNÜMÜZ FELSEFESİ

- ELEŞTİREL TEORİ/ FRANKFURT OKULU
- MARKSİZM 20. YÜZYILDA SOVYET MARKSİZMİ, MAOİZM, BATI MARKSİZMİ VE ELEŞTİREL TEORİ OLARAK YENİ YORUMLARLA TEKRAR ORTAYA ÇIKMIŞTIR.
- MARKSİZMİN EN GENİŞ FORMU OLAN FRANKFURT OKULU YA DA ELEŞTİREL TEORİ, MAX HORKHEIMER'İN 1920-30'LU YILLARDAKİ MAKALELERİYLE OLUŞMAYA BAŞLAMIŞTIR.
- SÖZKONUSU MAKALELERDE, SOSYAL BİLİMLERİN HER BİRİNİ TOPLUMSAL ELEŞTİRİLERE DAHİL ETME GEREKLİLİĞİ FİKRİ DİKKAT ÇEKMIŞTİR. BU FİKRİ UYGULAMAYA GEÇİRMEK AMACIYLA KURULAN SOSYAL ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ NAZİLERİN İKTİDARA GELMESİ İLE ETKİNLİKLERİNE ARA VERİR, ÜYELERİ NEW YORK'A GİDER VE ÇALIŞMALARINA ORADA DEVAM EDERLER.

- HEM KAPİTALİZMİN HEM DE SOVYET SOSYALİZMİNİN ELEŞTİRİSİNİ ANA DÜSTUR OLARAK BENİMSEYEN FRANKFURT OKULU, POZİTİVİZM VE MATERYALİZMDEN TEMİZLENMİŞ YENİ BİR MARKSİST DÜŞÜNCE EKSENİNDE KENDİ KENDİSİNİ BELİRLEYEN BİR MARKSİST TOPLUM OLUŞTURMAYI HEDEF EDİNİR.
- MAX HORKHEIMER
- THEODOR W. ADORNO
- HERBERT MARCUSE
- HABERMAS

- YAPISALCILIK VE POSTYAPISALCILIK
- 20. YY KITA AVRUPASI GELENEĞİ İÇİNDE HÜMANİZME VE VAROLUŞÇULUĞUN HÜMANİZMİNE BİR TEPKİ OLARAK GELİŐMİŐ ENTELEKTÜEL BİR HAREKETTİR.
- BİR ENTELEKTÜEL MODERNİZM OLARAK ÖZNEYE İLGİSİZ KALAN, METAFİZİĞE DÜŐMAN OLAN, KURUCU İLKE OLARAK SÜREKSİZLİĞE VURGU YAPAN YAPISALCILIK 1900'LÜ YILLARDA İSVİÇRELİ DİLBİLİMCİ FERDİNAND SAUSSURE TARAFINDAN KURULMUŐTUR.
- YAPISALCI GELENEK İÇİNDE BARTHES KARIYERİNİN İKİNCİ DÖNEMİNDE BİR POST YAPISALCIDIR. BU DÖNEMİNDE ÇAĞDAŞ EFSANELERİ YIKMAYA YÖNELİR; "BİLİM EFSANESİ", "YAZAR EFSANESİ".
- POST YAPISALCILIĐIN GELİŐİMİNDE ROLÜ OLAN DİĞER ÖNEMLİ İSİM JACQUES DERRİDA'DIR.
- DERRİDA "DEKONSTRÜKSİYON" YA DA "YAPIBOZUM" ADIYLA YENİ BİR YÖNTEM ORTAYA KOYMUŐTUR.
- MİCHEL FOUCAULT İSE FELSEFESİNİ TAMAMEN ÖZGÜRLÜK ÜZERİNE YOĐUNLAŐTIRIR, BİREY VE TOPLUMU PSİKOLOJİK KAFESLER İÇİNE ALAN TÜM YAPI VE SINIRLAMALARIN TARİHSEL OLARAK NASIL İNŐA EDİLMİŐ OLDUKLARINI ARAŐTIRIR.

- POSTMODERNİZM:
- 20. YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE ORTAYA ÇIKMIŞ POSTMODERNİZM DÜŞÜNCE TARİHİNİN ŞİMDİLİK SON AKIMIDIR.
- ONU BELİRLEYEN HUSUS, MODERNLİĞE VEYA DESCARTES TARAFINDAN KURULAN MODERNİZME YÖNELİK RADİKAL BİR ELEŞTİRİ OLMASIDIR.
- MODERNLİĞİN AKILCILIĞINA, İNSANLIĞIN TÜM PROBLEMLERİNİ ÇÖZECEK MUTLAK OTORİTE OLMASINA, MODERN ÖZNEDE TEMELLENEN EVRENSEL ETİK DÜŞÜNÇESİNE ŞİDDETLE KARŞI ÇIKAR.

- POSTMODERNİZMİN ORTAYA ÇIKIŞINDA ÜÇ FAKTÖR ETKİLİDİR;
 - AYDINLANMA'DA HEMEN HEMEN TÜM ALANLARDAN KOPUŞ
 - AVRUPA'NIN 20. YÜZYILDAKİ ACILARLA DOLU POLİTİK TARİHİ
 - MARKSİST ÖĞRETİNİN TAMAMLANMIŞ EVRİMİ
-
- LYOTARD VE BAUDRİLLARD ÖNEMLİ POSTMODERNİST FİLOZOFLARDIR.

KAYNAKÇA

- CELAL TÜRER, FELSEFE TARİHİ, İLİTAM YAY., ANKARA, 2012

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- AHMET CEVİZCI, *FELSEFE TARİHİ*, SAY YAY., İSTANBUL, 2010
- CELAL TÜRER, *CHARLES S. PEIRCE'ÜN PRAGMATİK FELSEFESİ*, ÜNİVERSİTE KİTABEVİ, İSTANBUL, 2003
- CELAL TÜRER, *WILLIAM JAMES'İN AHLAK ANLAYIŞI*, ELİS YAY., ANKARA, 2005
- JAMILA KHATOON, *İKBAL'İN FELSEFE SİSTEMİNDE TANRI, İNSAN VE KAINAT*, ÇEV: CELAL TÜRER, ÜNİVERSİTE KİTABEVİ YAY.
- JOHN SHOOK, *AMERİKAN PRAGMATİZMİNİN ÖNCÜLERİ*, ÇEV: CELAL TÜRER, ÜNİVERSİTE KİTABEVİ YAY.